

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
החברה הערבית-פלסטינית בישראל: אזרחות, מגדר וחינוך
The Arab-Palestinian Society in Israel: citizenship,
gender and education
ד"ר סיניאל עתאמנה | מס' קורס 279960

הרצאה	סוג הקורס:
2 נ"ז	היקף נ"ז:
תשפ"ו	שנת לימודים:
ב'	סמסטר:
שלישי 14:00-16:00	יום ושעה
	שעת קבלה:
sinyal84@gmail.com	מייל מרצה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

הקורס מציע מסגרת לימודית מעמיקה להבנת המורכבות של החברה הערבית-פלסטינית בישראל, תוך התמקדות בשלושה צירים מרכזיים: אזרחות, מגדר וחינוך. הקורס מנתח את מערכות היחסים המורכבות בין החברה הערבית-פלסטינית למדינה דרך בחינה ביקורתית של מנגנוני ההכללה וההדרה המופעלים כלפיה. במסגרת זו, נחקר מושגי יסוד כגון הפוליטיקה של האזרחות, אזרחות מודרת, הפוליטיקה של ההכרה, אלימות מבנית, חינוך א-פוליטי וחוצה מגדרי. ונבחן כיצד מושגים אלה משתקפים בחיי היומיום. תשומת לב מיוחדת תינתן לניתוח מערכת החינוך, כזירה מרכזית בה מיושמות פרקטיקות של פיקוח ושליטה, ולאופן שבו היא משפיעה על עיצוב זהויות ותודעה חברתית. בנוסף, הקורס יעמיק בהבנת הדינמיקה המורכבת של יחסי המגדר בחברה הערבית-פלסטינית, תוך בחינת האופן שבו מתעצבות הדינמיקות המגדריות במארג היחסים המורכב שבין תרבות למדינה.

מטרות/תוצרי הלמידה

1. קורס זה ייתן לסטודנטיות ים כלים לניתוח ביקורתי אודות סוגיות מבניות בחברה הערבית-פלסטינית בישראל.
2. נלמד פרדיגמות בחקר החברה הערבית-פלסטינית בישראל.
3. נלמד לנתח את מנגנוני ההכללה וההדרה במושג האזרחות.
4. ננתח לעומק את אופי כינון יחסי מגדר, תוך התמקדות בזירה המשפחתית, שוק העבודה ומערכת ההשכלה.
5. נלמד על התפתחות התנועה הפמיניסטית בחברה הערבית-פלסטינית בישראל.
6. נבחן איך מערכת החינוך מהווה אמצעי לפיקוח ושליטה דרך הטמעת ערכים נאו-ליברליים.

ידע

1. הלומדות ים יחשפו למסגרות תיאורטיות בחקר קבוצות מיעוט אתנו-לאומיות.
2. באמצעות דיונים, ניתוח מקרי חקר וקריאה ביקורתית, הלומדות יפתחו הבנה מעמיקה של התהליכים החברתיים, התרבותיים והפוליטיים המעצבים את המציאות החברתית של הערבים-פלסטינים בישראל.
3. חשיפה לכלים אנליטיים ולהמשגות תיאורטיות לניתוח יחסי מגדר בחברה הערבית-פלסטינית בישראל.

מיומנויות

1. יכולת לנתח באופן מעמיק ורב-ממדי את המבנים החברתיים, מנגנוני הכוח ויחסי הגומלין בין המדינה לחברה.
2. יכולת להשתמש בפרדיגמות ומסגרות תיאורטיות לצורך הבנה וניתוח של המציאות החברתית של החברה הערבית-פלסטינית בישראל.
3. יכולת לזהות ולנתח דפוסים מגדריים בזירות שונות (משפחה, תעסוקה, השכלה) תוך הבנת הקשרים בין מגדר, תרבות ומדינה.
4. יכולת לבחון ולהבין כיצד מוסדות חברתיים (כמו מערכת החינוך) משמשים כמנגנוני פיקוח ושליטה ומשפיעים על עיצוב זהויות וערכים.

ערכים

הבנה וניתוח של יחסי הכוח הפנימיים והחיצוניים המעצבים את מבנה החברה הערבית-פלסטינית בישראל, וההשלכות של זה על יחסי אזרחים ומדינה ועל יחסי המגדר.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

לכל אורך הקורס המרצה עושה שימוש במצגות מלוות בסרטונים על מנת להעמיק את הבנת מושגי היסוד של הקורס, וכן לשמור על קשב והשתתפות בקורס ולעורר דיון בכיתה.

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	מבוא לחקר החברה הערבית - פלסטינית בישראל	למידה פרונטלית של פרדיגמות	ג'מאל, א' (2020). מבוא לחקר החברה הערבית-פלסטינית בישראל: המשגה פרדיגמטית. בתוך א. ג'מאל (עורך), <i>שליטה וקוץ בה: תמורות במדיניות המדינה כלפי אזרחיה הערבים והשפעתן על התנהגותם</i> (עמ' 9-34). תל אביב: מכון וולטר ליבך לחינוך לדו-קיום יהודי-ערבי - הפקולטה למדעי החברה ע"ש גרשון גורדון - אוניברסיטת תל אביב.	דיון בפורום הקורס
2	על הקשר בין המדינה לאזרחיה	דיון בכיתה על המאמרים	מח'ול, מ' (2015) "האזרחים הפלסטינים של ישראל: התפתחות של שם." בתוך: <i>הפלסטינים בישראל: עיונים בהיסטוריה, בפוליטיקה ובחברה</i> , עורכים: נדים רוחאנא ואריג' סבאע' - ח'ורי, (עמ' 5-15). חיפה: מרכז מדא אל-כרמל. רשות: Rouhana, N. N., & Sabbagh-Khoury, A. (2015). Settler-colonial citizenship: Conceptualizing the relationship between Israel and its Palestinian citizens. <i>Settler Colonial Studies</i> , 5(3), 205-225.	דיון בפורום הקורס
3	הפוליטיקה של ההכרה	למידה פרונטלית של מושגי יסוד במקביל לדיון בכיתה	טיילור, צ' (2003). "הפוליטיקה של ההכרה". בתוך: א' נחומי (עורך), <i>רב-תרבותיות במבחן הישראליות</i> (עמ' 21-52). ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית.	דיון בפורום הקורס
4	התפתחות התנועה הפמיניסטית הערבית-פלסטינית	למידה פרונטלית של מושגי יסוד במקביל לדיון בכיתה	אבו-בקר, ח' (2015). "התנועה הנשית-פמיניסטית הפלסטינית בתוך ישראל. בתוך א' סבאג-חורי ונ' רוחאנא (עורכים), <i>הפלסטינים בישראל: עיונים בהיסטוריה, בפוליטיקה ובחברה</i> (עמ' 224-206). חיפה: מדא אלכרמל, המרכז הערבי למחקר חברתי-יישומי.	דיון בפורום של הקורס

5	נשים ערביות- פלסטיניות בישראל תמונת מצב	למידה פרונטלית של מושגי יסוד במקביל לדיון בכיתה	ח'לאילה, מ', בדראן, א' ורודניצקי, א' (2023). <i>שנתון החברה הערבית בישראל 2023</i> . המכון הישראלי לדמוקרטיה. https://www.idi.org.il/media/24623/arab-society-in-israel-yearbook-2023-selected-findings-hebrew.pdf	דיון בפורום הקורס
6	נשים ערביות- פלסטיניות בישראל השכלה, נישואין ושוק העבודה		Athamneh, S. (2024). Working-class Palestinian mothers in Israel: agency, habitus, and maternal responsibility. <i>Journal of Family Studies</i> , 30(3), 485-506. רשות: Herbst-Debby, A., Sabbah-Karkabi, M., & Meler, T. (2022). Palestinian mothers in Israel: Can a welfare-to-work program enhance their social capital?. <i>Current Sociology</i> , 70(1), 42-60. Athamneh, S., & Benjamin, O. (2021). Mothers' responsibility as transmitters of gendered moral rationalities: Working-class Palestinian mothers living in Israel. <i>British Journal of Sociology of Education</i> , 42(4), 571-587.	דיון בפורום הקורס
7	"חוזה מגדרי"	חלוקה לקבוצות	1.*Sa'ar, A. (2017). The gender contract under neoliberalism: Palestinian-Israeli women's labor force participation. <i>Feminist Economics</i> , 23(1), 54-76. 2. עמליה, ס', הווארי, ע', ופלאח, נ' (2024). הפרנסה היא האחריות של בעלי: אלקוואמה (القوامة) והאדפטציה של תסריט החוזה המגדרי בקרב נשים מוסלמיות קרייריסטיות. סוציולוגיה ישראלית.	*מטלה הצגת כיתתית של סיכום המאמר. (20%). הכיתה תתחלק לקבוצות וכל קבוצה תציג את אחד המאמרים המסומנים ב* (15 דקות).

8	כינון "זרות" ממוגדרת	למידה פרונטלית ודיון כיתתי	*יחיא-יונס, ת' (2014). כינון זרות ממוגדרת בחברה הפלסטינית בישראל. בתוך: פרדוקס ספינת תזאוס - מגדר, דת ומדינה. הקיבוץ המאוחד. עמ' 365-388.	מטלה-הצגת כיתתית של סיכום המאמר. (20%). הכיתה תתחלק לקבוצות וכל קבוצה תציגה אחד המאמרים המסומנים ב* (15 דקות).
10	אלימות כלפי נשים, יחסי מדינה-חברה.	סרטון-תכנית סליחה על השאלה "קרובי משפחה של נשים ערביות שנרצחו"	Meler, T. (2023). Violence against women—the case of divorced Palestinian-Arab women in Israel. <i>Social Politics: International Studies in Gender, State & Society</i> , 30(2), 724-748. רשות: חסן, מ' (1999). הפוליטיקה של הכבוד: הפטריארכיה, המדינה ורצח נשים בשם כבוד המשפחה. בתוך ד' יזרעאלי ואחרות (עורכות), מין, מיגדר, פוליטיקה (עמ' 267-305). תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.	כתיבה רפלקטיבית המתייחסת לסרטון. ללא ניקוד
11	מערכת החינוך הערבית בישראל	למידה פרונטלית ודיון כיתתי	Arar, K. (2012). Israeli education policy since 1948 and the state of Arab education in Israel. <i>Italian Journal of Sociology of Education</i> , 4(1), 113-145.	דיון בפורום הקורס
12	מנגנוני השליטה והפיקוח כלפי מערכת החינוך הערבית.	עבודה קבוצתית	*Agbaria, A. K. (2017). The new face of control: Arab education under neoliberal policy. In N. Rouhana & S. Huneidi (Eds.), <i>Israel and its Palestinian citizens: Ethnic privileges in the Jewish state</i> (pp. 299–335). Cambridge University Press. רשות: Abu-Saad, I. (2019). Palestinian education in the Israeli settler state: Divide, rule and control. <i>Settler Colonial Studies</i> , 9(1), 96–116.	מטלה-הצגת כיתתית של סיכום המאמר. (20%). הכיתה תתחלק לקבוצות וכל קבוצה תציגה אחד

המאמרים המסומנים ב* (15) דקות).				
מטלה- הצגה כיתתית של סיכום המאמר. (20%). הכיתה תתחלק לקבוצות וכל קבוצה תציגה אחד המאמרים המסומנים ב* (15) דקות). בהתאם להערות (מטלת ביניים תוגש באתר – 20% מציון (הקורס)	* רימון-אור, ע' (2015). זהות פלסטינית במערכת החינוך העברית: האם היא אפשרית? בתוך ח' עראר וע' קינן (עורכים), <i>זהות, נרטיב ורב תרבותיות בחינוך הערבי בישראל</i> (עמ' 171- 196). פרדס הוצאה לאור, חיפה.	עבודה קבוצתית	סוגיות של זהות לאומית במערכת החינוך הישראלית. "תרבות מוכפפת"	13
	Massry-Herzallah, A., & Arar, K. (2019). Gender, school leadership and teachers' motivations: The key role of culture, gender and motivation in the Arab education system. <i>International Journal of Educational Management</i> , 33(6), 1395-1410.		מגדר ומנהיגות בחינוך	14

מאמרים המסומנים ב-* הם מאמרים הנבחרים להצגת בכיתה. כל קבוצה תציג מאמר אחד.

**ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מטלת ביניים	20 % מהציון הסופי
מטלה מסכמת	80 % מהציון הסופי

דרישות הקורס

קריאת המאמרים.

הגשת עבודת ביניים.

הגשת מטלה מסכמת.

נוכחות ב-85% מהשיעורים לפחות.

